

РЕЦЕНЗИЯ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Изготвил рецензията: проф. д-р Румен Йорданов Брусарски, катедра „Финанси“, Финансово-счетоводен факултет на УНСС, София.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научно жури, утвърдено със Заповед № 291 от 27.03.2025 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов и решение на първото заседание на научното жури, проведено на 02.04.2025 г.

Автор на дисертационния труд: Станислав Чавдаров Младенов – редовен докторант, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Тема на дисертационния труд: Икономически мерки в България по време на пандемия – финансови и социални аспекти.

Научен ръководител: проф. д-р Стоян Станимиров Проданов, катедра „Финанси и кредит“, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 256 страници и включва:

- въведение (4 страници);
- изложение (три глави – 177 страници);
- заключение (3 страници);
- приложения (3 бр.);
- библиография (173 литературни източници).

Обект на научното изследване „е държавната интервенция в икономиката по време на кризи“, а *предмет* – „икономическите мерки за подкрепа на малките и средните предприятия (МСП) в България, тяхната ефективност и въздействие върху

икономическата стабилност и възстановяването на засегнатите бизнеси“. Авторът защитава *тезата*, „че държавната намеса е ключов фактор за стабилността и растежа в периоди на кризи, но успешното пост-пандемично възстановяване изисква балансирано съчетаване на интервенции и пазарни механизми, които да осигурят дългосрочна устойчивост на икономиката. Ефективността на държавните мерки за икономическа подкрепа в България по време на пандемията COVID-19 зависи от степента на тяхната целенасоченост, адаптивност и интегрираност в по-широка стратегия за устойчиво възстановяване на икономиката“. *Цел* на дисертационния труд „е да изследва теоретичните възгледи относно държавната намеса, съществуващите модели и инструменти за кризисна подкрепа на предприятията, да анализира икономическите мерки, приложени в България по време на пандемията COVID-19 и тяхното въздействие върху икономиката и социалния живот“. За постигането на тази цел докторантът дефинира набор от *изследователски задачи*.

В *глава първа* авторът разглежда теоретичните основи, парадигми и модели, обосноваващи необходимостта от държавна намеса в икономиката:

- интервенционализъм;
- неолиберализъм;
- дискусия върху алтернативните възгледи за държавна намеса в икономиката;
- видове държавна намеса и основни модели за нейното осъществяване:
 - англосаксонски модел на минималната държавна намеса;
 - скандинавски модел на социално ориентираната държава;
 - германски модел на социалната пазарна икономика;
 - японски модел на индустриалните асоциации.
- държавната намеса в пазарната и в плановата икономика;
- измерители на държавната намеса.

Основният извод, който докторантът прави от анализа в глава първа е, че „въпросът не е дали държавата трябва да се намесва в икономиката, а как и в каква степен да го прави, за да осигури устойчив икономически растеж и социална стабилност“.

Глава втора е посветена на оптимизирането на инструментариума за справяне с пандемичната криза:

- кратка история на пандемията от COVID-19 и същностни характеристики на породената от нея икономическа криза;
- библиометричен анализ;

- въздействие на пандемията от COVID-19 върху икономиката на страната:
 - теоретичен преглед на пандемичните ефекти върху икономиката;
 - прекъсвания и смущения във веригите за доставка на храни по време на пандемията COVID-19 – въздействие върху икономиката;
 - секторен анализ на пандемичните ефекти в българската икономика.
- мерки за подпомагане на бизнеса и домакинствата по време на пандемията: международният и българският опит;
- типове пост-кризисно възстановяване на икономика.

Изводът на автора от глава втора е, „че макар мерките да бяха неизбежни и по-скоро ефективни в краткосрочен план, дългосрочните последици върху публичните финанси, пазара на труда и глобалната икономика ще продължат да се усещат в следващите години. В този контекст, бъдещите политики трябва да се фокусират не само върху стабилизацията, но и върху устойчивото възстановяване и адаптацията на икономиките към пост-пандемичната социална и икономическа среда“.

В *глава трета* докторантът представя своето емпирично изследване на предизвикателствата и мерките за подкрепа на малките и средните предприятия (МСП) по време на пандемията от COVID-19:

- законова дефиниция и значение на МСП;
- методология на емпиричното изследване:
 - вид на изследването;
 - извадка и събиране на данни.
- резултати от емпиричното изследване.

Основният извод от тази глава „е, че макар значителна част от МСП да са се възползвали от държавните мерки за подкрепа, достъпът до тях е бил затруднен от сложни бюрократични процедури и рестриктивни критерии за допустимост. Само 40% от анкетираните предприятия са получили някаква форма на финансова помощ, като най-често използваните механизми са били грантовете за микро и малки предприятия и субсидиите за запазване на заетостта по програмата „60/40“. Същевременно, държавно субсидираните кредитни линии и гаранционните програми са останали слабо използвани, вероятно поради по-рестриктивните условия за достъп“.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд е интересна и актуална. Разработката има ясно дефинирани обект, предмет, цели и задачи на изследването. Внимателният прочит показва, че авторът познава много добре проблемната област. Структурата и изложението са на необходимото научно равнище. Стилът е добър. Проучено е впечатляващо количество специализирана литература (научни монографии, студии и статии, програмни документи и др.). Използвана е модерна методология, актуална нормативна база и релевантна статистика. Всичко това е позволило на докторанта да направи полезни изводи, оценки, препоръки и обобщения.

Авторът е спазил правилата за научна етика – оригиналност на научния продукт, коректно цитиране и позоваване, истинност на представената информация.

Авторефератът (в обем от 48 страници) отразява точно и в достатъчна степен съдържанието на дисертационния труд:

- обща характеристика (актуалност на темата; обект, предмет, цел и задачи; изследователска теза; обхват и структура; приложимост на резултатите от изследването);
- основно съдържание;
- насоки за бъдещи изследвания по темата;
- справка за научните и научно-приложни приноси;
- списък на публикациите на докторанта по темата на дисертационния труд (3 броя – 1 статия и 2 научни доклада);
- справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България;
- декларация за оригиналност на дисертационния труд.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Основните научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд могат да бъдат систематизирани така:

- Формулиране на концептуален теоретичен модел за държавна намеса в икономиката при кризисни състояния, базиран на интердисциплинарен синтез между интервенционистки подходи, неолиберална доктрина и принципите на социалната пазарна икономика.

- Извеждане на библиометричен профил на понятието „икономическо подпомагане“ в научната литература, чрез използване на анализ на Scopus база данни и софтуера VOSviewer.
- Идентифициране и таксономия на видовете държавна намеса в зависимост от икономическите модели и блага, включително публични, частни, квази-публични и клубни блага, с прилагане на теоретичната рамка за анализ на интервенции в контекста на пандемията COVID-19.
- Емпирично изследване на ефективността на икономическите мерки в подкрепа на МСП в България по време на пандемията от COVID-19, чрез анкетно проучване и статистически анализ, което обосновава оценъчна рамка за ефективността, достъпността и възприеманата адекватност на приложените икономически мерки.
- Разработване на регресионен аналитичен модел за изследване на зависимостите между публичните разходи на България и средните стойности за ЕС в периода 2000 – 2022 г., чрез прилагане на съвременни количествени методи и използване на данни от Световната банка, за да се установят зависимости и идентифицират различията между националните и наднационални фискални политики в контекста на пандемията.
- Формулиране на препоръки за оптимизиране на бъдещите икономически политики при кризи, основани на интердисциплинарен анализ на нормативни документи, емпирични данни и международен сравнителен опит.

IV. Въпроси по дисертационния труд

Според докторанта мерките на българската държава за справяне с икономическата криза, породена от пандемията от COVID-19, са били „по-скоро ефективни в краткосрочен план“ (стр. 122 от дисертационния труд). А дали бяха *ефикасни*? С други думи, дали с парите, които похарчи държавата не можеше да се постигне повече / (алтернативно) дали постигнатото можеше да ѝ коства по-малко?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Дисертационният труд на тема „*Икономически мерки в България по време на пандемия – финансови и социални аспекти*“ е сериозно изследване с ясно изразени научни и научно-приложни приноси. Трудът отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от

Закона за развитието на академичния състав в Република България, чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и разпоредбите на Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

На този фон давам **положителна оценка** на дисертационния труд на г-н Станислав Чавдаров Младенов за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

28.04.2025 г.

Рецензент:

(проф. д-р Р. Брусарски)